

Vrijdag 6 oktober 2017 ging – voor velen onder ons onverwacht – prof. em. Eugeen Verhellen van ons heen. Dit droevig nieuws sloeg in als een bom. Eugeen Verhellen stond aan de wieg van dit tijdschrift; de redactie was het er dan ook onmiddellijk over eens om dit nummer aan hem op te dragen. Daarom wijken we graag af van wat “in de steigers stond” voor deze laatste jaargang van 2017. Dat doen we met een bijzonder editoriaal van de hand van Kathy Vlieghe en met de herpublicatie van een bijdrage van Eugeen Verhellen, “Kinder-Rechten zijn in beweging”, geschreven in 1980. In die bijdrage laat hij zowel zijn licht schijnen over de kinderrechten als over de evoluties in de jeugdbescherming – iets wat in deze dagen van hervorming van het jeugdbeschermingsrecht weer brandend actueel is...

Editoriaal

(Geen) Afscheid van Eugeen

Het editoriaal is doorgaans *“een opiniërende bijdrage die als inleiding kan worden beschouwd op de artikelen in dit nummer en/of kan inspelen op een actueel thema”*.

Ter nagedachtenis en als eerbetoon aan de bijzondere persoon van professor Eugeen Verhellen mag je, beste lezer, je deze keer verwachten aan een atypisch editoriaal. Het edito van de hand van de redactiesecretaris zelf is doorgaans niet de regel, maar deze keer maakt de redactie graag een uitzondering. Ik was destijds ook nauw betrokken bij het ontstaan van het toenmalig *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, ten tijde van het Centrum voor de Rechten van het Kind. Toen professor Verhellen met emeritaat ging, werd geen *Liber Amicorum* gemaakt (wat doorgaans het geval is voor academici), maar wel een speciaal nummer van het tijdschrift: *Kinderrechtenplein, TJK 2002 – extra editie-1*. Een beetje atypisch dus, zoals dat paste bij de persoon Eugeen Verhellen.

Ik had het voorrecht om 15 jaar met hem samen te werken. Dat ik door veel mensen gestimuleerd werd om hier het editoriaal in te vullen, heeft mij wel tevreden gestemd. Dit betekende ook dat waar ik twijfelde, zij er vertrouwen in hadden. Wat mij over de streep trok, was het feit dat Eugeen te belangrijk geweest is – voor mij – om hier afwezig te blijven...

Onze eerste ontmoeting dateert van 1989, vlak na het eerste congres Kinderombudswerk in Gent. Ik was er net niet bij op dat congres, maar voelde mij al meteen aangetrokken tot het enthousiaste klimaat dat daar nog van in de lucht hing...

Het waren bevlogen tijden, we stonden aan de vooravond van de aanneming van het Kinderrechtenverdrag (VRK), en ik besepte meteen welke pioniersrol hij had vervuld bij de totstandkoming van dit verdrag. Het werk van Eugeen leverde een belangrijke bijdrage tot een nieuwe visieontwikkeling, namelijk één met respect voor en in interactie met diverse perspectieven, rekening houdend met de verschillende actoren: kinderen, jongeren en volwassenen in al hun diversiteit. Ik stond hem bij bij vele enthousiaste uiteenzettingen over het veranderend kindbeeld en hoe wij naar kinderen en jongeren keken. Hij hamerde op het belang van de rechtsbescherming van kinderen en bracht verrijkende inzichten aangaande het competentiedebat: ook kinderen zijn autonome individuen. Dat ‘autonomie’ een werkwoord was, en dat we dat nog steeds ondervinden... De moeilijke spanning tussen kinderrechten enerzijds en het tot hun recht komen van kinderen in concrete situaties anderzijds is tot op vandaag een heet hangijzer. Het debat daarover (genuanceerd) blijven voeren, vond Eugeen heel belangrijk. Hij ontwikkelde diverse fora waarop op een systematische manier onderzoeksinzichten en -resultaten kenbaar werden gemaakt, confrontatie en discussie mogelijk waren en vooral ruimte voor reflectieve dialoog centraal stond. Hij droeg bij aan het construeren en initiëren van deze fora waarvan er vandaag nog steeds veel actief zijn, zowel in Vlaanderen als daarbuiten. Concrete voorbeelden op nationaal vlak zijn onder meer dit tijdschrift, dat het licht zag in 2000. Eugeen schreef toen zelf het editoriaal in het eerste nummer. Hij benadrukte dat *TJK* o.m. de bedoeling had om mee te werken aan de duurzame opdracht om het verdrag bekend te maken (art. 42 VRK). De initiële visie van *TJK* legde de focus vast op de juridische betekenis van kinderrechten, met evenwel voldoende aandacht voor de maatschappelijke achtergronden en de praktische relevantie van het recht voor minderjarigen. Het tijdschrift had als doel de recente ontwikkelingen inzake jeugdrecht en kinderrechten in diverse rechtstakken en op verschillende maatschappelijke domeinen van nabij op te volgen. Daarnaast wilde het tijdschrift verbreedend en verdiepend werken en was er de onderliggende idee om ook aandacht te besteden aan de proactieve werking van het recht. Op welke wijze kan het recht bijdragen tot sociale verandering en tot de verbetering van de positie van kinderen? De onderliggende idee dat het *TJK* de deskundigheid moest bevorderen van praktijkjuristen, beleidsmedewerkers, sociaal werkers, wetenschappers en al wie professioneel met jeugdrecht en kinderrechten te maken had, vinden we ook terug in tal van andere initiatieven, waar hij op een of andere manier mee aan de basis van lag en/of als inspiratiebron fungeerde. Ik som er hier enkele op: de Kinder- en Jongerentelefoon (nu Awel), de Kinderrechtswinkel, het Lydia Chagoll-Fonds, het wetenschappelijk tijdschrift *Panopticon*, het Contactcomité voor organisaties van jeugdzorg, de aan-

spreekpunten kinderrechten binnen verschillende beleidsdomeinen bij de Vlaamse overheid, de Kinderrechtencoalitie (Kireco vzw), het Kinderrechtencommissariaat, de UNICEF-leerstoel kinderrechten, het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi vzw). Hij stimuleerde ook de actieve deelname van kinderrechten(uit)dragers op internationale fora zoals de Raad van Europa, UNICEF, het CREAN-netwerk¹ e.a.

Het Centrum voor de Rechten van het Kind (UGent) heeft onder promotorschap van Eugeen een belangrijke rol gespeeld inzake kinderrechten. De nadruk op mensenrechten en interdisciplinair denken stond hierbij centraal. De kracht van Eugeen zat in de toewijding tot zijn werk, iets wat hij meegaf aan zijn medewerkers. In wat volgt, zou ik enkele verwezenlijkingen willen benadrukken aan de hand van een aantal eigenschappen die Eugeen typeerden.

BESCHIEDENHEID EN WEDERZIJD'S RESPECT

Eugeen Verhellen speelde een cruciale rol voor kinderrechten in Vlaanderen en ver daarbuiten. Hij was echter geen tafelspringer, en hield er niet van om op de voorgrond te treden, zeker niet in de pers. Hij hield niet van 'competitiedrang', maar ging telkens in dialoog met als uitgangspunt wederzijds respect voor elkaars mening.

WARM, WIJS MAN ÉN EEN INSPIRATOR VOOR DE STUDENTEN

De impact die de prof én persoon van Eugeen heeft gehad op hele generaties studenten is enorm. Hij verruimde hun blik, leerde hun kritisch nadenken. Waar ze twijfelden aan zichzelf, kon Eugeen hen geruststellen en aanzetten om voor hun dromen en ambities te gaan. In de les jeugdcriminologie nodigde hij gastsprekers uit: vandaag is dat gewoon, maar toen was dat heel vernieuwend. Hij was ook de eerste die de Erasmus Student Mobility vormgaf door samenwerkingen aan te gaan in Europa op vlak van jeugd(beschermin)recht en kinderrechten. Hij gaf studenten niet alleen stof voor het examen, maar ook voer voor het leven.

TRAIN THE TRAINERS

Kinderrechten bestaan niet op zichzelf, maar moeten worden getoetst aan de praktijk. Eugeen geloofde heel sterk in capaciteitsopbouw: inhouden leren en analyseren, maar ze ook zin en vorm geven en die kennis delen en doortrekken in interdisciplinaire vormingen. Hij heeft bakens verzet. Zijn engagement hield bovendien niet op als grondlegger, hij trachtte ook initiatieven te verankeren.

Hij was de initiatiefnemer van de Postacademische Vormingen (PAVO), de jaarlijkse actualisatie jeugdbescherming PAVO, de European intensive course Children's rights en de International Interdisciplinary Course on Children's rights. Het accent lag toen al op het belang van niet alleen kennis over te dragen, maar ook het debat te voeren, en dat niet eenzijdig maar genuanceerd. Hij liet het publiek aan het

¹ Université de Genève, Centre for Children's Rights Studies – CREAN: Children's rights European Academic Network the network supports the integration of children's rights and childhood studies research in academic teaching and encourages the use of research in social policy. Zie www.Crean-network.org.

woord, kwam enkel tussen om de essentie van het debat te behouden en het te stimuleren.

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING: PRAKTIJK EN BELEID

Eugeen werkte op alle niveaus: naast onderzoek en de onderwijsopdrachten, ging hij ook voluit voor maatschappelijke dienstverlening. Hij stond met beide voeten in de praktijk. De kruisbestuiving tussen onderzoek en het werkveld droeg hij hoog in het vaandel, en hij was overtuigd van de maatschappelijke rol die de universiteit hier moest innemen: mensen(kinder)rechten doceren is een maatschappelijke verantwoordelijkheid.

ONTMOETEN EN VERBINDEN

Eugeen was een kei in het creëren van een ontmoetingsplek voor mensen én het verbinden van mensen. Hij was de motor van heel veel initiatieven ter “verspreiding van kinderrechten” die vandaag de dag nog heel levendig zijn. Ik noem er enkele: de Commissie Leerlingenrechten, de Werkgroep Jeugdsanctierecht, de Kinderboerderij Diggie² en het Orthopedagogisch Centrum Nieuwe Vaart³.

DE LAT HOOG LEGGEN MAAR OOK AANDACHT VOOR APPRECIATIE

Eugeen haalde elke spellingsfout en/of stijlfout uit teksten en brieven. Hij verbeterde deze met rode pen: vaak ging het om de juiste nuance. Het verslag van het eerste teamoverleg na nieuwjaar eindigde stevast met de zin: “Het belooft een druk werkjaar te worden...”

Hij gaf zelden complimenten... maar moedigde ons aan om intellectuele uitdagingen aan te gaan, te durven springen ook al was de opzet niet altijd eenvoudig en de uitkomst verre van gekend. In de context van projectsubsidies was dit niet altijd gemakkelijk. We kregen veel vrijheid en ruimte, maar de deadline moest worden gehaald. Dat gaf best wel stress, maar maakte van ons ook ‘volhouders’.

Ik had het geluk om memorabele momenten mee te maken tijdens mijn jaren op het Centrum voor de Rechten van het Kind. Ik haal hier enkele hoogtepunten aan: de ratificatie van het Kinderrechtenverdrag door België, het tweede congres Kinderombudswerk in Amsterdam, de nominatie van het centrum als “Centre of Excellence”, de eerste goedkeuring van een interdisciplinaire GOA (en later IUAP)⁴ in de menswetenschappen... We mochten altijd meedelen in de vreugde, en gingen soms samen naar “Café Lambert”: teambuilding en after work *avant la lettre*.

² www.diggie.be/

³ <https://sites.google.com/oc-nieuwevaart.be/>

⁴ Geconcerteerde onderzoeksactie (GOA) en Interuniversitaire attractiepool (IUAP).

TEAMSPELER – LEF EN VOLHARDING

Je moest zeker zijn deur niet platlopen, maar wanneer iemand Eugeen nodig had, kon hij/zij steeds bij hem terecht. Zo verstonden Eugeen en ik elkaar ook altijd met een half woord. Eugeen grapte altijd dat hij “een kmo” te leiden had. Hij haatte conflicten, vond dat negatieve energie en liet ons die eerst zelf oplossen. Hij ondersteunde ons wel daarbij, in die zin dat hij meehielp om eerst de neuzen in dezelfde richting te krijgen en dan pas compromissen te sluiten.

Eugeen was een prof met een duidelijke missie, die trouw bleef waar hij voor stond. Hij leerde ons ook om ons volledig te geven, ons engagement niet te laten verzwakken, er te blijven voor gaan ook als er tegenwind opstak, te blijven kloppen op dezelfde hamer waar het ging over (schendingen van) rechten van kinderen. Zijn eenvoud in het zoeken naar oplossingen drukte een stempel op de verdere weg die ik insloeg. Hij gaf mij de kans om te groeien en inzichten te verwerven en de manier waarop ik vandaag mijn werk en leven tracht vorm te geven, bouwt voort op deze stevige fundamenten en bouwstenen.

GEESTESVADER

Eugeen, met dankbaarheid kijk ik terug op een rijk en gevarieerd parcours aan jouw professionele zijde. Ik blijf trots dat ik tot jouw ‘stal’ behoorde. Na je pensionering bleef je een zielsverwant en compagnon op de route. Ook al hield je je steeds meer op de achtergrond, je was nooit erg ver weg. Een tweetal jaar geleden reed ik samen met mijn collega naar Brakel om de reviewcommentaren van jouw bijdrage voor het *Routledge International Handbook of Children’s Rights Studies*⁵ te bespreken. Ik dacht eerst een uurtje bij te babbelen, maar dat was zonder jouw gedrevenheid gerekend: van bij aankomst werd er gewerkt met het manuscript en jouw (kantlijn)aantekeningen in de aanslag. Pas uren later geraakten we er... Die inzet en volharding typeerden jou volledig: vandaag staat jouw bijdrage in voornoemd handboek dat een breed georiënteerd naslagwerk is dat auteurs uit verschillende disciplines samenbrengt.

Tot slot en omdat Eugeen een echte natuurmens was, gebruik ik graag het beeld van de papaver (of klaproos). In elk zaaddoosje van een papaver zitten immers honderden zaadjes die zich in het rond verspreiden. Indien de zaden te diep onder de aarde geraken, kunnen deze daar nog ruim vijftig jaar kiemkrachtig blijven. Wanneer de zaden door omwoeling van de grond terug aan de oppervlakte komen te liggen, kunnen ze gaan kiemen. De klaproos mag dan ook een echte pioniersplant worden genoemd die als eerste verschijnt op pas omgewoelde of vervuilde, schrale gronden waar andere planten het veel moeilijker hebben. Welnu, vandaag plukken nog veel mensen de vruchten van de toen door jou gezaaide kiemen.

Eugeen Verhellen, je was een warm en geëngageerd persoon, maar bovenal een geestesvader.

Velen van ons verliezen een leermeester, een vriend, een mentor.

⁵ E. VERHELLEN (2015), “The Convention on the Rights of the Child: Reflections from a historical, social policy and educational perspective” in *Routledge International Handbook of Children’s Rights Studies*, (p. 43-60).

Je zal worden gemist maar het is aan ons om je werk blijven vorm te geven. Jouw gedrevenheid voor kinderrechten blijft levend door de rol die je opnam als groot inspirator. We proberen je werk verder te zetten, met dezelfde spirit, elk op onze eigen manier...

Kathy Vlieghe

Redactiesecretaris *TJK* – Coördinator KeKi vzw